

મિત્ર વિરહ.

૪૭૮૨ રચનાર.

હમિયાશંકર નથુભાઈ ઓઝા.

સરધાર-રાજકોટ-કાઠિયાવાડ.

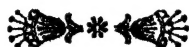
—*—

ગિત્રો મિત્ર વિયોગનો, ખરો થવાને ખ્યાલ;
વિરહ વેદના વરણવી, વાંચો ધરિને વહાલ.

પ્રસિદ્ધ કરાવનાર.

મિત્ર વિરહ ઉત્તેજક મિત્રો.

(છેવટના પૃષ્ઠમાં પ્રસિદ્ધ કરેલ ગિત્રો તે.)

પ્રથમાવૃત્તિ-પ્રત ૧૦૦૦

સંવત ૧૯૪૭—સને ૧૮૯૧

દિગ્મત યે આના.

—*—
નદીઆદ સત્યસાગર પ્રેસ.

કાપીરાષ્ટ્ર રાખ્યો છે.

પ્રસ્તાવના.

પ્રિય વાંચક વર્ગ.

આ ગિત્ર વિરહ રચવાનું કારણ એકે—અત્રેના ર-
હીશ મી. તુલશી પ્રાણજીવન* જ્ઞાતે મોઢા પ્રાણજી એક સ-
મજીને લાયક માણસ ગણાતા હતા. એટલુંજ નહિ પણ
તેઓ પોતીકા ગિત્ર વર્ગપર સારો ભાવ રાખતા હતા. એ-
વા એક ઉછરતા ત્રિત્રુ ભર યુવાવયમાં ભવિષ્ય થવાથી
તેમના કુટુંબ તથા ગિત્ર વર્ગમાં દીલગીરી ફેલાઈ હતી.
તેથી એક ગિત્રગંડળ સરધાર તાલુકા રફૂલમાં મળ્યું હ-
તું. તેમણે કરેલા ઠરાવોનો સાર અત્રે દાખલ કરતાં જ-
ણાવવાનું કે— મહેલ ગંડળે મરહુમ મી. તુલશીદાસના
મૃત્યુની દીલગીરી જાહેર કરી જણાવ્યું કે— મરહુમ મી.
ને પોતીકા ગિત્ર વર્ગપર સારી ભાવના હતી. તે તેની હું-
કી જીંદગીમાં ફક્ત યાદ રાખવા જોગછે. તેમના તેવા ભા-
વથી આપણને તેનો વિયોગ શોક જનક જણાયછે. મરહુ-
મ મી.ની હુંકી જીંદગીમાં જોકે જાણવાજોગ કાંઈ બનાવ
બન્યો નથી; તેમણે તેમનામાં વિનયને ગિત્ર ભાવનાના
ગુણ ઠીક રહેલા હતા. તેથી જો તેઓ ભવિષ્યમાં વધારે
વખત જીવત, તો જોશક એક સારા વક્તાદાર ગિત્ર થાત;
એમ આપણને આશા હતી ખરી. પણ તે વાત દેવાધીન
છે. એટલે નિરૂપાય છીએ.

* મરહુમ મી. નો જન્મ તા ૨૪-૪-૧૮૬૯ ને રોજ થ-
યો હતો ને દેહકાળ સંવત ૧૯૪૬ ના કારતક સુદ ૫ મે
થયો હતો.

મિત્ર વિયોગ કેવો દુઃખદ છે, તે વિષે મેં કટલાક
હંદ મિત્રગંડળગાં કરી બતાવ્યા હતા. બાદ ગી. લક્ષ્મી-
દાસ કાનજી વગેરેના ગતથી પ્રમુખ ગી. જોડાલાલ અનો-
ખરાગ બનીએ ઠરાવ્યું કે— સામાન્ય રીતે સર્વ લોકોનો
મિત્રોનો લાગુ પડે એવો “ મિત્રવિરહ ” ગ્રંથ રા. રા. જ-
મીયાશંકર નથુભાઈ પાસે રચાવી પ્રસિદ્ધ કરાવવો, ને તે-
મ કરવાનું કારણ ગરહુગ મી.ના મૃત્યુથી થઈછે. એમ દા-
ખત કરી ગરહુગ મી.ગાં હંથા ને સારા ગુણો પ્રદિપ્ત થ-
તા હતા. એમ બતાવી તેનું નામ તે ચોપડી દ્વારાએ પ્ર-
સિદ્ધ રહે એમ કરાવવું. પ્રસિદ્ધ કરાવતાં જોઈતી નાણાની
રકમ માટે એક ફાળો કરવો. એવો અભિપ્રાય ધરાવનાર
બની વજ્રેશંકર અજરાગર કુંડલા, ગી. ત્રીલોચન કાનજી
અગરેલી, એઓના ગત પણ તે વખત વાંચી બતાવ્યા
હતા.

બાદ ગી. પોપટ કેવલચંદ શાહની દરખાસ્તથી ઠ-
રાવવામાં આવ્યું કે—ગજકુર ફાળાની રકમ રા. ઉમીયાશં-
કરનથુભાઈને ત્યાં બરવી. ફાળો પુરો થએગી.ઓઝાએ મિ-
ત્રવિરહ’ છપાવવો. મિત્રવિરહના તમાગ હક કર્તાને આપ-
વા. ને તે ઉપરથી આપણો હાથ ઉઠાવી લેવો. છ. ઈ.

ઉપરના નિયમોને અનુસરી આ મિત્ર વિરહ પ્રસિદ્ધ
કર્યોછે. તેમાટે સુસજનો, બૂલચૂક હોય તે માફ કરશો. એ-
વી કર્તાની વિનંતિ છે.

ગરહુગ મી. તુલશી પ્રાણજીવનના વિયોગની દીસ-
ગીરીની કવિતા બની વજ્રેશંકર અજરાગર તરફથી પ્ર.

સિદ્ધ થવા આવતાં આ જગોએ તેને માર્ગ આપવો દુરસ્ત
ધારી સુધારા વધારા સાથે દાખલ કરીછે.

(સહીઆર દુઃખ શું દાખવું) એ રાહ.

અરેરે દૈવ આશુ' કર્યું, કર્યું વિપરીત કાગ;
એન પડે નહિ મુજને, તુળશી વિષ્ણુ ન વિરાગ અરેરે. ૧
અરેરે એ તુળશી વિષોગથી, ધર ધર કંપેરે કાય;
કંપે કર પાય નાંચમે, રહી નહિં કાંઈ આય, અરેરે ૨
બાઈ તમારા સુખોલ તો. આવે યાદ અપાર;
હાય હાય કહું હું કેને, મુજ ઉરના ઉચ્ચાર અરેરે ૩
આહતો મુજને તું ચિત્તથી, પ્રિત કરી ધરી પ્યાર;
વારે વારે શંભાળતો, બોધતણો દાતાર અરેરે ૪
મુરત તારી ક્યાં હું દેખું, જોતાં ન મળે કો'ઠાર;
તુલશી તુલશી જીભેજપું, ન ગળે પત્તો કે પ્યાર અરેરે. ૫
કાળ કળમાંરે આસમે, ધન જોળન ગદ થાય;
તે નહિ તુલશી તન વિષે છોટી વચમાં કે'વાય અરેરે. ૬
વિવેકતણી વર્તણુંક તે, ચૂક્યો જે ન જરાય;
વીસ વરસ વય ભોગવી, વશ્યો વૈકુંઠગાય અરેરે ૭
આંતે હું ઈશ્વર આગળે, કંઈ એવા ઉચ્ચાર;
શાંતિ આપો એના આત્મને, વિનય કે' નિશ્ચાધાર અરેરે ૮

દાળામાં જે જે મિત્રોએ જે જે રકમ ભરીછે, તેની
ટીપ તથા હિસાબની તારીજ આ ચોપડીના છેવટના પા-
નામાં આપવામાં આવોછે તે વાંચવાથી જણાશે.

હમિયાશંકર કૃત.

મિત્ર વિરહ.

શિખરિણી છંદ.

અરેરે ઓચિંતું, વિષમ સ્વપનું શવર ગયું,
શરીરે શી ચિંતા, હર દ્વિગ હા ! કંપિત થયું;
અરેરે ઓ ટાણે, મન વિરહથી રે રડવડયું,
અને શોકાતૂરે, ગજગ મુખથી વાક્યજ પડયું. ૧

ગીતિ.

સગાચાર શા! ભાષ, વિશેષ દિલમાં પ્રદાહ તો થાએ;
મિત્ર મરણુ હા! સુણી, શિવા શિવા કાળજી કપાપિતો નાએ.

(રાગ બરથરીનો.)

મિત્ર મણિરૂપ ક્યાં ગયો, હા ! હા થયોરે વિનાશજી,
સુખરે છૂપ્યું આ શરીરનું, નેહીતો થયો નાશજી-ટેક. ૧
દેવે દયા દીલ ના ધરી, મારી કાળ કંઠારજી,
મિત્રતા ગાંઠ તૂટી પડી, તૂટી દોરી ને પ્યારજી મિત્રજી
વિરહરૂપી ખરછી તણો, વાગ્યો ધા આરપારજી;
ચિત્ત અરેરેરે યોગજી, કમ થાય કરારજી. મિત્રજી ૩
હળી મળી રેતા હરખથી, વળી કરતા વિલાસજી;
વિવિધ વિનોદની વાણીનો, કરતા પ્રેમે પ્રકાશજી. મિત્રજી ૪
દિવ્ય દિવસ એવા મત થયા, દીઠા દુઃખતણાં દિનજી;
આગ વિયોગની નાસમે, મનહિન તેજથીખીન્નજી, મિત્રજી ૫
દિલ દુઃખરૂપી દરિયાવિષે, દિલાસારૂપ વાણુજી;

ગેગ થયુંને ગજગ થયો, હાય હયાનગજે ઝેંધાણુજી.ગિ૦૬
 હિતરૂપી હાયા હીરસો, વીરસો વીરધીર ક્યાંયજી;
 ગસરે આતસ પ્રગટીગને, ધુમ્મ બરી ધુધવાયજી. ગિત૦૭
 જોનો સગાગગ શાંતિનો, કોટિધા સુખકારજી,
 કાળાન્તરે ક્યમ વિસરે, અરેરે એના ઉચ્ચારજી. ગિત૦૮
 જોડની જોડ ખરી પડી, તૂટી જાંહ જળવાનની;
 હિતનો હિગાયતી હતથતાં, દીસે વસુધાવેરાનજી. ગિત૦૯
 વિપત્ત વખત હિમ્મતતણો, કિમ્મતી હથીયારજી;
 અરેરે જરૂર એવોજતાં, ખામી ખરી પડનારજી.ગિત૦૧૦
 ગિત્ર ગિત્ર મુજે જપુ', દેખું નવ તારો દેહજી;
 પુરી નહિ સંધી પ્યારની, થયો તુજદેહ છેહજી.ગિત૦ ૧૧
 દોસ્ત દગો તે રે શુંદીધો, કેવા જોલતો જોલજી;
 દોષ નહિ તેમાં દોસ્તનો, દૈવનો તૂટયો કોલજી.ગિત૦ ૧૨
 પ્રેમરૂપી ગાર પુષ્પતો, કાળે ગયું કરગાયજી;
 પુષ્પ પુનઃ ક્યાંથી સાંપડે, હાય ઉર લાગીલાયજી.ગિ૦ ૧૩

દેહહર.

હે મનહર ગગ ગિત્ર તું, પવિત્ર હિત પ્રકાશ;
 ગયો ખલ્લકમાંથી ખરે, રહ્યો નહિ અગ પાસ. ૧
 ગિત્ર ધર્મ ભકિત વિરા, જણાવી સત્યાભાસ;
 નેણુ તણો તારો ગયો, પરમેશ્વરની પાસ. ૨
 ઘટયું તને શું ઘટ વિષે, અણુઘટતું આ ખાસ;
 અણુઘટતું ઘટતું થયું, (કરી) બાનો ઘટમાં વાસ. ૩
 અદ્વિપાયુપ યશનો ભર્યો, કૂપ અનૂપ પ્રકાશ;
 યશવારિ શું આપવા, રહ્યો નહિ અવકાશ. ૪

ઉપકારિ ઉપકારનો, કુળેશુ કયો અબ્યાસ;
 બદલો વળ્યો નહિ, જતાં, પરમેશ્વરની પાસ, ૫
 જેના હીલનાં સદ્ગુણો, વસ્યા કરીને વાસ;
 અંદ્ર અલકતો તું થયો, અસ્ત, તજી ઉજ્જસ. ૬

(અચાનક આશો કોપ કીધો કીરતાર) એ રાહ.

ગિતશું સુગિત્ર મિત્ર મારો ક્યાં ગયો;
 રઝળતો મૂકી ગિત્ર ચાલતો થયો. ટેક.
 ગિત્ર તારા બોલતણો તોલના કરાય;
 હરગાં ઉચાઈ ત્યાંતો કાળજી કપાય. ગિ૦ ૧
 ધટ મધ્યે ધાવ આવો કુંડ શું પડયો;
 અરેરે બનાવ આવો ક્યાંથીરે બન્યો. ગિ૦ ૨
 ક્યાંછે સાચા મિત્ર, આજ ક્યાંછે હીતાહીત;
 ક્યાંછે નીતિ રીત ક્યાંછે પૂરણ પ્રતિત. ગિ૦ ૩
 એવા કાળ ગાંહે તારી પડી કંઈ પિછાન;
 ત્યાંતો અસ્ત થયો મિત્ર કરી હા! હેરાન. ગિ૦ ૪
 વાણિની લાવણ્ય શાણી સારી મેં ગણી;
 મધુરી રસાળી બાળી તે દૈવે હણી. મિ૦ ૫
 આપશે ઈશ્વર તને મોક્ષ પદ ગિત્ર;
 આશિષ છે એવી કરજોડીને પવિત્ર. ૬
 ગિત્રશું સુગિત્ર મિત્ર મારો ક્યાં ગયો,
 રઝળતો મૂકી ગિત્ર ચાલતો થયો.

મનહર છંદ.

ગિત્રના મરણુથકી, મનના મનન મટે,
 ગિત્ર વિશ્વ તાજકોણુ, તરંગ કરાવશે;

આંતરની આંટીનો ઉ—ખેળનાર જવાબદારી,
 આંટી ધાંટી તણી ધૂંચ,કો પછી કડાવશે;
 સારી સારી શીખાગણ, સુખકર આપી દુઃખ—
 કરે દુર બુદ્ધિ ટેવ, કહોકો તળવશે;
 સંગતિ સિધાવ્યાથી, સુરગનો ઉમંગ જતાં,
 કાણુ અંગો અંગ તણી આતપ સગાવશે.

ઈંદ્રવિજય છંદ.

આતપ ક્યાંથી સમાય અરેગન, મિત્રવિના અતિશે અકળાશે;
 કૃત્ય હરેક વિવેક બરચું, કરવા તણી ચિત્તની હિગત જાશે;
 સંગતિ વણુન સોરવશે, ગતિ નીતિતણી નિત ક્યાંયો કળાશે,
 કોટિ ઉપાય કરો કદિયે પણ, મિત્રવિના નહિ મોદ પગાશે.

મિત્ર મેળાપ સ્મરણ

મનહર છંદ.

વેગળે નિહાળી બાઈ બાઈ કહી ભેટવાને,
 ભાવધરી ભીતરમાં, બાઈ આવે હરખે;
 કરીને પ્રણામ ઠાગ-જઘને આરામ પૂછે,
 અંતરે ન અંતરાઈ, રાઈ સગ છૂ દિસે;
 ભક્તગનસાધને સ-વાઈ વિવેકાઈ ધરી,
 આહી આહી ચિત્તતણી, વારતા હચરશે;
 હગિયાશંકર કહે, દીક્ષગીરી દશ ગણી,
 હોય તેવે સમેગન, મોદમાં વિચરશે.

ઈંદ્રવિજય છંદ.

સ્થાન ગહાન સુગાન દહ, શુભ વાણિરૂપી અધરામૃત પાશે,
 વીર વિશેષ કૃપા કરી ખેશ, અખંડિત આપની પ્રિત પ્રકાશે.

આપની પૂરણ મ્હેર થકી, હર દૂર તિમિર કુચ્છિ હણાશે;
નીતિ તણાં નિત બોધ પ્રબોધયો, ક્રોધ વિરોધ કુબોધ તળશે.

મીત્રાવલોકન-મનહર છંદ.

મનમાંહી મિત્રતણાં, મો'રાંને નીહાળીભાઈ,
સહોદર બાધનો આ-ભાસ શું બળાય છે;
વિશ્વરાયે ચતુરાધ, ઠીક ઠાવકાધ કરી,
વિર જોડ ઠરાવતાં, ઠારીએ ઠરાયછે;
રૂપએક રંગએક, એક ટેકને ત્રિવેક,
જીવની જણાયન જી-દાધનો જરાયછે;
હુગિયાશંકર છે સ્વભાવનો પ્રભાવ એક,
હરમાં અભાવનો અં-કુર ન કળાય છે.

છંદવિજય છંદ.

મિત્ર પવિત્રની સોજતથી, મન રાખુનતેપણ નાખુદ થાશે;
બુદ્ધિતણી જડતા હરિને, ફરિચિત્ત સુબુદ્ધિની છાપ છપાશે;
માનવમાં પણ માનગળે અભિમાન ટળે સદ્જ્ઞાન કમાશે;
યાર વિચાર કરો મનમાં પણ,યાર વિના પતિયાર ગુમાશે.૧
જાળક જાળપણ તણો વાતજ,ગાતકને સુ પ્રભાત કહાવે;
સુંદરિ આમતમાગ વિરાગયો, વાત નિશે પતિ પાસ પઠાવે;
રૈગત ભીડતણી અરજ કરી,ગાયકને દુઃખ ગાધ જતાવે;
અંતરની નિજ વાત અરે વિર,વિરવિના ધીર ક્યાં જતલાવે.૨

પ્રીતિ વિષે-મનહર છંદ.

જાળતણી પ્રિત ગાત-તાતને તો જાળપણે,
જીવાનીમાં જોડ પ્રિત, અધિકી જણાયછે;

દિપસંગ પ્રિતજ્ઞેમ, પતંગને અંગો અંગ,
 ગરે પણ તેની પ્રિત, પગન હણાયછે;
 અગર કમળને ચ-કાર ચાહે અંદપ્રિત,
 દંપતિની પ્રિતતો વિ-વિધ વખણાયછે;
 મિત્ર તણી પ્રિત નિત, નિત કિતરૂપ એવા,
 મિત્રના વિયોગે વિપ-રિતતો જણાયછે.

ઇંદ્રવિજયછંદ.

દોરત દિસે જગમાં જનને, દિવડાતણી વાતનું સ્થાનક મોઢું
 ભીતિ ટળે લવના ભયની, ત્યગ નીતિતણું નહિ દારજછોડું;
 નાશ થશે ગન મેઝ ભમેઝ, છકેઝ ફિતૂરીપણું પણ કોટું;
 વારગવાર વિચાર કરો, દીલદાર સુદોરત વિના સહુ જોડું.

ઉપગીતિ.

મિત્ર મિલાપેંભાઈ, કમળતણું મુખ પ્રવૃત્તિતે યાશે;
 મિત્ર અદર્શ થવાથી, કમળતણું મુખ જરૂર કરગાશે.

સોરઠા.

મિત્ર શરિરના પ્રાણુ, વચન જોડના શાંભળે,
 શાંભળવા ફરીવાણુ, તમ્મપે તન ગન મિત્રના. ૧
 ખુશી ખગર લે કોણુ, મિત્રતણી હા પ્રિતથી,
 મળવા ઈચ્છે હોણુ, તનકું તારા મિત્રનું. ૨
 ખારો મારો પ્રાણુ, હવે ફરીને ક્યાં ગળે,
 ખાનપાન પકવાન, તજવાં પડશે મિત્રને. ૩

પો, કે, શાહ.

મિત્રના દુઃખ વિષે.—ખત્રીશા સવૈયા.

દવા થકી અંગની પીડ ખગાય,
ખગાય કદી ભુખની બીડ ભારી.
દૂરથી દુઃસ્મન દુઃખ ખગાય,
ખગાય ખરે ક્ષતની પશુ ધારી;
જોતનનૂ દુઃખ કારો મજોતે,
વિવેક વડે વિસરાય વિચારી,
દુઃખ ખગાય નહીં હગિયા પતિ;
ગિત્ર વિયોગ ગદા દુઃખકારી.

લલિતછંદ.

આરર કાળ તેં, કાળ શી ભરી,
ધિરજ ના ધરી, ગિત્રને હરી,
ઝડપી ને રૂંડા, ક્યાં લઇ ગયો,
વિર વિયોગનાં, જાયરે સહો.

૧

હૃદય હેઞકે, હાગ સૌ ગઇ,
ગન વિષે ખરે, મૈન્યતા થઈ,
સરવ શુન્યતા, ભાસ ભાશિયો,
વિર વિયોગના, જાયરે સહો.

૨

ચિત્ર ગિત્રનું, કાઢ્યો પડે,
ખચિત ખોળતાં, ખોળ ક્યાં મજે;
અહહા ના મજે, ધાગ સંચર્યો,
વિર વિયોગના જાયરે સહો.
ચિડ કરી નહિ, ભિડમાં જરી,
પરમ ધર્મના, ધ્યાનને ધરી;

૩

નિપુણ ગિત્રતે, ક્યાં જતો રહ્યો, વિર વિયોગના, જાયરે સહ્યો.	૪
પરગ પ્રેમથી, બાવ રાખતો, નરગ સર્વદા, વેણુ ભાખતો; ગરગ થૈ નાહ, જોલ જોલિયો, વિર વિયોગના, જાયરે સહ્યો.	૫
ચરર કારીધા, ના રાખરે, તનકું ગાંતો ખાખ થાયરે, સકળ રંગનો, ભંગ હા થયો, વિર વિયોગના જાયરે સહ્યો.	૬
ઘટ વિષે ધડી, ધીર શું ધરં, વિરહ ગિત્રનો, દુઃખ છે ખરં; શરિ ન સ્નેહનો, પત્ર પાઠવ્યો, વિરહ વિયોગના, જાયરે સહ્યો.	૭
સરસ ગિત્રની, ભક્તિ તેં કરી, જીવન તે નહિ, જાય વિસરી; તુજ વિના વિરા, કાર સૌ ગયો, વિર વિયોગના, જાયરે સહ્યો.	૮

* ત્રિજીવન કહાની પલેજ અમરેલી.

* ગજકુર ગિત્રની કવિતા ગરકુગ ગી. તુલશી પ્રા-
ણજીવનના વિયોગની આવેલી, તેમાં ઘટતો સુધારો વધા-
રો કરી દાખલ કરીછે,

કર્તા,

વિયોગની રૂતુઓ

મનહુર છંદ.

અતિ સુખરત સિત, રત તો ગણાય ભાષ,
 વિરહીને ગન સિત, બયબીત થાયછે;
 ત્રિખંતણે તાપજો અ-ગાપ બસમ કાર હોય,
 તો બદલી સ્થાન સિત, સ્થાનમાં વસાયછે;
 મિત્રના વિયોગીજન, જાય જાય જ્યાંય જ્યાંય;
 ત્યાંય ત્યાંય વેહરૂપ, તાપ ન ખગાયછે;
 વરપારૂતુએ વર—સાદ ધાર પડે તેતો,
 વિરહીને અસીધાર, અંગમાં જણાયછે;

શિખરિણી છંદ.

અરે સાચો શાણો, પરમ મનનો મિત્રજ નતાં,
 ખરે મોટી ખામી, ભવ ભવન માંહે નિરખતા,
 ભલે બ્રાતો ખીજ, નિજ કુળતણું દીપક મજે,
 તથાપિ તે તોટો, સજન મન ટાળ્યો નવ ટળે.

મનહુર.

સુ વિચાર નાર દીસ-દાર દોસ્તદાર જતાં,
 ઠોકરો અપાર ઠાર-ઠારતો ખવાય છે;
 ગુણ ગણનાર ઉપ-કાર કરનાર જાય,
 આળ કૂડી આળ તત-કાળ શીર છાંયછે.
 હિતકાર સુખકાર, જાણનાર જાયતો
 સુ-ગાળ તે દુઃકાળ શોક-કાળ સગજાય છે;
 વિચાર ક્ષણવાર પ-ળવાર વીસવાર. પ-ણ દીસદાર
 વિના અંધકાર ઉર થાય છે—

મિત્ર વિના કેવું જણાય છે તે વિશે

છંદ્રવિજય.

રાત્ર સમાન મુકામ મનોહર,
આગ ન ગમગ વિરાગ પ્રમાણે;
દાગ મળ્યે સુખ નામ ન રે,
ત્યગ ધામ વિષે નવ ધીર ધરાણે;
હામ તમાગ જશે ઉરની,
ઉરતકં વિતકં વિશેષ ભરાણે;
મિત્ર પવિત્રનું ચિત્ર ચિત્તે ચડી,
ઐગણી ચિંતનું ચિંતન થાણે.

મિત્ર વિયોગી માણસની દાદુર પ્રતિ ઉક્તિ.

છંદ્રવિજયછંદ.

દાદુર તું ધન ખુંદ પડે, ઉર સોર કરી ગમરૂર રૂરેરે;
આતકમાં મગરૂર તજી, ક્યમ ગાત્ર મળેલ તનુ થયરેરે;
મેહરૂપી ગમ મિત્ર ગયો, દોલગીર અતી અતિ ચિત્તમરેરે,
મિત્રની આશ તને પ્રિથી, પ્રિથી નહિ આશ શું કર્મ કરેરે

મિત્રના પલ વિષે—મનહર છંદ.

મિત્રતણે પત્ર પ્યારો, વિશેષ વિનોદ વાળો,
જરા ન દગાળો એવો, કાગળ ક્યાં મળશે;
અતુરાધ વાળો દોસ્ત-હિત આહનારો કદિ,
છે હન દેનારો કર, ક્યાંથી આવી આડશે.
ધારો કાગળ રૂપાળો, ભર્યા અક્ષર સુખાળો,
અન્ય પત્રથી નિરાળો, ન ટપાલ માંહે પડશે;

જાનનો દેનારો કાગ-સુકરાવનારો ફરી,
નહિ ગળનારો તેથી, અખ નીર બરશે.

હાહરો.

ગળે ગિત્ર જો દુરથકી, અંતર પ્રિત બરાય;
ગિત્ર વિયોગી ગનઅરે, ગનગાંહે મુંઝાય. ૧

સોરઠા.

વિઘ્ન હરણુ જે વીર, ખલક વિષે જોટો થતાં;
ધરો શકે કેમ ધીર, ગિત્ર ગિત્ર મેળાપ વિણુ. ૧
હિત્તનો કરે પ્રકાશ, રસના રસમસ ગય બારી;
હાય હાય તે નાશ, થતાં હિત જારી પડે. ૨
જેના સાદેં સ્વાદ, સુધારૂપી સોંધો ખરો,
અરરર તેને યાદ, કરે ગિત્ર ગનડું ખરું. ૩
હાનિ ગ્લાનિ હરનાર, જોહો જળરો ગત થતાં,
કયમ ન કરે પોકાર, ગિત્ર મૈત્રી ગનની બરી. ૪
સ્થળ આરાગનુ આગ, નાગ થકી મૂળથી જતાં,
ક્યાં કરશે આરાગ, ગિત્ર વાસ સટકી ગયે. ૫

બનજરો.

(પ્રિય મિત્રવિના જો બાઈ એરાહ.)

સત્ય જાણો જગતમાં બાઈ,
છે મિત્ર વિયોગ દુઃખ દાર્ઢ ટેક.
મિત્રવિના ક્યાંજમ ગળવું,
ક્યાં ગાર્મિક વાક્ય ઉચરવું;
નથી સ્થાનક એવું કાંઈ
સત્ય જાણો જગતમાં બાઈ—સત્ય-છે મિત્ર. ૧

આ અસાર રૂપ સંસારે,
 ઉપાધિ વ્યાધિછે ભારે;
 શાંતિ મિત્રથી ગળતી ગણ્યાર્થ.
 સત્ય જાણો જગતમાં બાઈ—સત્ય-છે મિત્ર૦
 જુઓ પહાડસિંહનું ચિત્ર,
 શિર કપ્પલ કથું હિતમિત્ર;
 થઇ જામીન જણવી બલાઇ
 સત્ય જાણો જગતમાં બાઈ—સત્ય-છે મિત્ર૦ ૩
 કેશરીસિંહ નાટકમાં, છે મિત્ર દીપચંદ હકમાં,
 સુખ તજ્યું ન તથ મિત્રાર્થ
 સત્ય જાણો જગતમાં બાઈ—સત્ય-છે મિત્ર૦ ૪
 મન મ્હેલ મિત્રરૂપ ચાર,
 આનંદનું વાગે નગાર;
 જતાં આનંદ જશે થશે હાઇ,
 સત્ય જાણો જગતમાં બાઈ—સત્ય-છે મિત્ર૦ ૫
 સત્ શિક્ષક મિત્ર ગળનો,
 જનવૃંદ ગણે જે દાનો
 જે શીખ શીખવે સચ્ચાર્થ,
 સત્ય જાણો જગતમાં બાઈ—સત્ય-છે મિત્ર૦ ૬
 જેને લગ્ની મિત્રની લાગી,
 તે ખડો સગજ ખડ બાગી;
 મળે માન મહાન વડાઈ,
 સત્ય જાણો જગતમાં બાઈ—સત્ય-છે મિત્ર૦ ૭
 જુઓ સુત્ર તંતુનો દારો,

દુઃખ હારે' ગળ્યો થયો તોરો;
 ગહાજન શીરપર ચડિ જાય,
 સત્ય જાણો જગતમાં બાધ—સત્ય-છે ગિત્ર૦ ૮
 સંસાર મુસાફર ગિત્ર,
 તે ગાર્ગ જતાવે પવિત્ર
 ગુગ થતાં બટકવું બાઈ,
 સત્ય જાણો જગતમાં બાધ—સત્ય-છે ગિત્ર૦ ૯
 ગિત્ર સાચો ગનનો સારો,
 સુનીતિએ ફેરવનારો;
 જાઅ તે વિના જીવ અકળાઈ
 સત્ય જાણો જગતમાં બાધ—સત્ય-છે ગિત્ર૦ ૧૦
 ગિત્ર રંજીત રૂપ એકલાગ,
 ગગા ગમે વધે અનુરાગ;
 તો સોરગ દે સુખદાધ—
 સત્ય જાણો જગતમાં બાઈ—સત્ય-છે ગિત્ર૦ ૧૧
 મીત્રવીના ગગન અંધારૂં,
 ત્યગ મીત્રવિના ગનવારૂં !
 પડે નહિ ગતાગમ કાંઈ—
 સત્ય જાણો જગતમાં બાધ—સત્ય-છે ગિત્ર૦ ૧૨
 સત્ય સખા વિના નથી ગગવું,
 વિષસમ વસુંધામાં જગવું;
 જશે જીવાની જોર તણાધ—
 સત્ય જાણો જગતમાં બાધ—સત્ય-છે ગિત્ર૦ ૧૩
 છે મીત્ર-મીત્રતા મોટી,

થાય વિપત્ત વખત કસોટી;

દુર્લભ નભવી મિત્રાધ

સત્ય જાણો જગતમાં બાઈ—સત્ય-છે મિત્ર ૦ ૧૪

મિત્રજતાં ધીર વીર જાશે,

બઢકી મન ગોયાં ખાશે,

નવ સુખ સંતોષ પમાઈ

સત્ય જાણો જગતમાં બાઈ—સત્ય-છે મિત્ર ૦ ૧૫

છે છરાચસી ધા ભારી,

તેને રૂઝાવવાની બારી;

મિત્ર વિરહ પિડા ન રૂઝાઈ

સત્યજાણો જગતમાં બાઈ.—સત્ય-છે મિત્ર ૦ ૧૬

મિત્રવિયોગી માણસ પ્રતિ કર્વાની ઉક્તિ-

મનહુર છંદ.

આરે મારા વીર ધીર, મિત્રનો વીયોગ થાય,

શોક કરી દૂર ઉર, પ્રેમતા પ્રમાણવી;

હજારો હજાર વાર, કરીએ પોકાર પણ,

મિત્રની સંભાળની ન-આશ ઉર આણવી;

બનવાનું બને તેમાં, મીન મેળ ફેર નહીં,

જાયું જાય કે'વતજ-રૂ વીર જાણવી;

શાંતતા ઈચ્છી મિત્ર, આત્મતણી ઈશકને,

ચાહગીરી કરી મિત્ર, મિત્રતા પીછાણવી.

ધર્શિ પ્રતિ કર્તાની ઉક્તિ—

ગીતિ

હે જગરાયા જગમાં, જનને મિત્રો પવિત્ર પ્રિય મળજો;
જે સુખ દુઃખના સાથી, હિંગત ફળગળ અખંડ વળિ વરજો
તેનો હે વિશ્વેશા, વિયોગ વસુધા વિષે નહીં પડજો;
સાધન સત્યનીતિનાં, આહિ જનને સૂ કૃત્યની ફરજો.

આ “મિત્રવિરહ” વિષે, કવીશ્વર દલપતરાગ ડાહ્યા
બાઈ સી. આઈ. ધ નો અભિપ્રાય.

દોહરો.

વાંચ્યો મેં તુલસી* (મિત્ર) વિરહ, એયકિ એગ જાણાય;
ધન્ય જન્મ ક. દ. ડા. કહે, ગુણ જેના જન ગાય. ૧

* આ મિત્ર વિરહ મરહુમ મી. તુલસીદાસમાં મિ-
ત્ર ભાવનાના ગુણો ઠીક હતા ને પ્રદિષ્ટ થતા હતા. એ
સંભારણા ગાટે રચ્યો છે તે પ્રસ્તાવનાથી જાણાશે. આફી
મરહુમ મી. માં મિત્ર વિરહમાં વર્ણવેલા તમામ ગુણો
હતા એમ નથી. તે પણ ઉછરતી વયમાં જેણે સારા ગુ-
ણોનો કાંઈ પણ બાસ દેખાડ્યો તે વધારે વખત જીવત
તો બેશક સતગુણોથી દીપત. એ હેતુથી મરહુમ મી. ના
જન્મને ધન્ય છે તથાસ્તુ.

કર્તા.

‘મિત્રવિરહ’ પ્રસિદ્ધિમાં લાવવા માટે ભરાયેલાં નાણાંની ટીપ.

રા. વજ્રેશંકર અજરાગર જાની કુંડલા વેકશીનેટર	
મારફત.	૧૦-૦-૦
રા. વજ્રેશંકર અજરાગર જાની	૮-૦-૦
ષટેશ. ભવાન જેસા કપોપરા	૧-૦-૦
સોની. સાગત દેવરાજ હીપાવડલી	૦-૮-૦
ખત્રી. દયાલ ટોપણ કુંડલા	૦-૮-૦
ગરહુમ તુલશીદાસની ફૂધ દીવાળીગાઈ તરફથી	૫-૦-૦
ગરહુમ તુલશીદાસની જેન અંગા તરફથી	૨-૦-૦
રા. રા. જેઠાલાલ અનોપરાગ જાની સરધાર	૧-૦-૦
„ ઉગિયાશંકર નયુભાઈ ઝોઝા „	૦-૮-૦
„ ગીરજાશંકર ર.ધનજી દેરાત્રયી વાંકાનેર	૦-૮-૦
ગિ. લક્ષ્મદાસ કાનજી પારેખ સરધાર	૦-૮-૦
„ મુળચંદ હરખચંદ વોરા „	૦-૮-૦
„ ત્રીભૂવન કહાનજી પારેખ અમરેલી	૦-૮-૦
શુકલ જેઠાલાલધેલા રે. સાજીયાવદર	૦-૮-૦
ગિ. પોપટ કેવળચંદ શાહ સરધાર	૦-૪-૦
પારેખ વલ્લભજી પોપટ સરધાર	૦-૪-૦
ગિ. સોમેશ્વર ત્રીકમજી ભંટ „	૦-૪-૦
„ લાલજી જીવણ પારેખ „	૦-૪-૦
ગિ. કુકા ઉર્ફે ત્રીકમજી ત્રીભોવન પારેખ „	૦-૪-૦
વોરા. જીવન રાગજી „	૦-૨-૦

દોશી નાગરચંદ દેવચંદ	,,	૦-૨-૦
ગાંધી લક્ષ્મીચંદ સુંદરજી	,,	૦-૨-૦
ખોળા પ્રધાન કરીમ	,,	૦-૨-૦
એક મિત્ર	,,	૦-૨-૦
મિ. હમનલાલ પ્રાગજી શાહ	,,	૦-૨-૦
દોશી, માણેકચંદ નશરામ	,,	૦-૨-૦
માંડ ધારશી કાનજી	,,	૦-૨-૦

કુલ. ૨૩-૪-૦

ઉ. ન. ઓઝા.

તારીખ.

૨૩-૪-૦ ઉપર મુજબ	૪-૫-૦ કાર્ડોની કિમત ને
નાણાં બરાણાં તે	છપામણી વિગેરેના
	૨-૩-૦ આજ સુધીમાં કા-
	ડો કાગળો, કવરો,
	ટિકિટો વિગેરેના
	પરચુરણ ખર્ચના.
	૧૬-૧૨-૦ કાગળ, છપામણી
	પેકીંગ તથા રેલવે
	ખર્ચના.

૨૩-૪-૦

૨૩-૪-૦

એન્ડે નેધએ છીએ.

અમારા તરફથી પુસ્તકો વિગેરે બહાર પડે છે તે ખ-
પાડવાને માટે આગરદારને વિશ્વાસપાત્ર એન્ડે નેધએ
છીએ. એન્ડેને કમીશન વિગેરે આપવાની ગોઠવણુ ધ-
ણી ફાયદાકારક છે. મરજી હોય તેમણે અર્ધા આનાની
ટિકિટ મોકલી એન્ડે થવાનો ધારો મંગાવી લેવો.

ઉમિયાશંકર નથુભાઈ એ.જી.

સરદાર-કાઠીયાવાડ.

આ “ગિતવિરહ” પુસ્તકો રોકડી કિંમતે જથાળ-
ધ ખરીદનારને સારું કમીશન આપી આપવામાં આવશે.
મરજી હોય તેમણે પોસ્ટપેડ પત્રથી પૂછવું. છૂટક નકલના
૦-૨-૦ પો. ખર્ચ ૦-૦-૬

ઉમિયાશંકર નથુભાઈ એ.જી. સરદાર.

બાવાજી રાજવિરહ.

સંસ્થાન રાજકોટના ઠાકોર સાહેબ બાવાજી રાજના
ક વખતના મૃત્યુથી ફેલાયલી દીલગીરીનો ચિતાર ગાયન
તથા હૃદમાં વાંચવા લાયક છે. જથાળધ ખરીદનારને કિ-
ફાયતે આપવામાં આવશે. કિંમત. ૦-૨-૦ પોસ્ટેજ
૦-૦-૬

ઉમિયાશંકર નથુભાઈ એ.જી. કર્તા.

